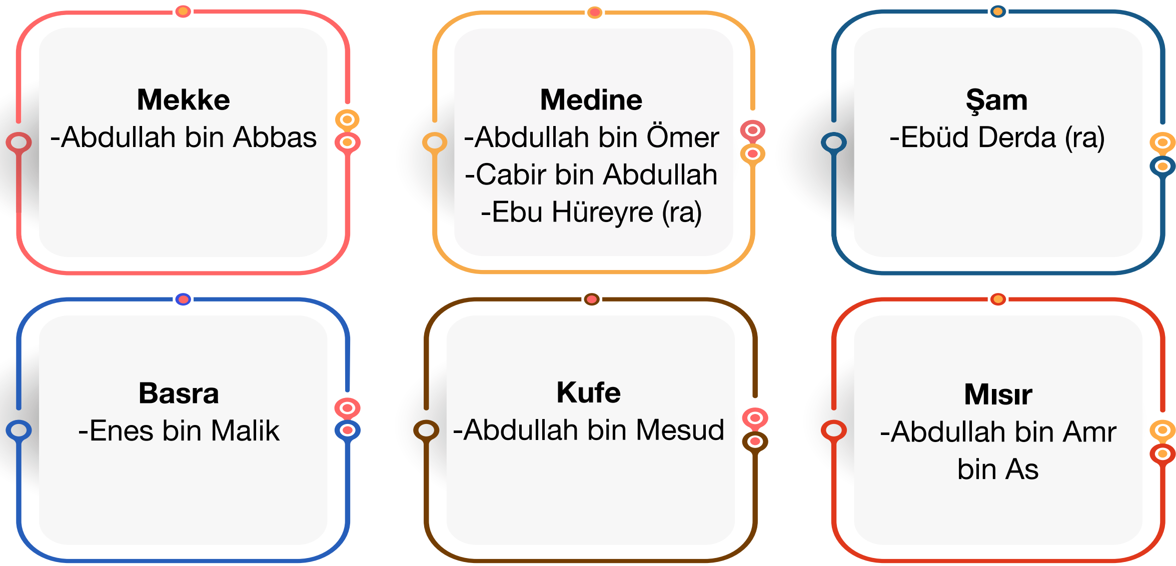
2.1.2. Sahabe Dönemi'nde Hadis

Müslümanlar, Hz. Peygamber hayatta iken dinî konular veya karşılaştıkları bazı durumları bizzat Resulullah'a arz etmiştir. Bu vesileyle söz konusu meselelerde nasıl hareket etmeleri gerektiğini öğrenmişlerdir. Bu durum, Resulullah'ın vefatından sonra da devam etmiştir. Karşılaşılan sorunların çözümü ve Kur'an'ın daha iyi anlaşılması için hadislere başvurulmuştur. Hadis tarihi açısından Resulullah'ın vefat ettiği 11 (632) senesi ile son sahabinin vefat ettiği 110 (728) yıllarını kapsayan zaman dilimi Sahabe Dönemi olarak adlandırılır.[5] Bu dönemden itibaren hadisleri aktaranlar, Hz. Peygamber'in bildirdiklerini bizzat ondan işiten sahabe nesli olmuştur. Sahabe, hadisleri öğrenmenin yanı sıra Resulullah'ı görmeyen kişilere onun sözlerini öğretme sorumluluğunu da üstlenmiştir.

Sahabe nesli, Hz. Peygamber'in vefatından sonra hadis öğrenme ve nakletme faaliyetlerinde birtakım sorunlarla karşılaşmıştır. Hz. Peygamber'in sözlerinin aktarılmasını teşvik etmesine rağmen hadis konusunda yalan bilgi yayılmasıyla ilgili uyarıda bulunması sahabilerin hadis aktarımında iki farklı tutum sergilemelerine yol açmıştır. Allah Resulü'nün sözlerini işitip anlamını kavrayarak başkalarına aktaranlara dua ettiğini bildiren hadisleri kendilerine rehber edinen sahabiler, öğrendikleri hadisleri farklı ortamlarda yeni nesillere öğretmeye özen göstermiştir. Diğer bazı sahabiler ise Hz. Peygamber'in söylemediği bir şeyi ona isnat etmekten korktukları için sadece ihtiyaç hâlinde hadis nakletmiştir.[6] Her iki durumda da sahabe, hadisişeriflerin aktarılması ve bu ilmin doğru şekilde öğrenilmesinde büyük hassasiyet göstermiştir.

Sahabilerin hadis naklederken gösterdikleri titizlik çeşitli olaylarda kendini göstermektedir. Örneğin Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer, bilmedikleri bir hadis nakledildiğinde karşısındakinden şahit istemişlerdir.[7] Hz. Ali ise bazen hadisi aktaran kişiye bu rivayetin doğruluğuna yönelik yemin ettirmiştir.[8] Söz konusu davranışlar rivayetlerin doğru bir şekilde aktarılmasına dair çabalardır. Sahabilerin bu davranışı sahabe arasında hadisleri koruma konusunda bir hassasiyet ve bilincin olduğunu göstermektedir.

Sahabe nesli ifadesiyle özellikle bu neslin ileri gelenlerinin yaşadığı I. (VII) yüzyılın ilk yarısı kastedilmektedir. Bu dönemde yazılı kültür henüz yeterince gelişmediğinden, hadislerin büyük bir bölümü sözlü olarak aktarılmıştır. Sahabiler Kur'an'ı ezberleme konusunda gösterilen titizliği örnek almış, Hz. Peygamber'in hadislerini hafızalarında tutmuş ve bu hadisleri sonraki kuşaklara öncelikle sözlü olarak aktarmıştır.

Grafik Bilgi 2.1
Farklı şehir ve bölgelerde ilim öğreten sahabilerden bazıları

Sahabiler fethedilen yerleşim yerlerine dağılmış ve buradaki Müslümanlara Kur'an'ı ve Hz. Peygamber'in sünnetini aktarmıştır. Sahabiler, Hz. Peygamber hayattayken bizzat kendisinden duyduklarının yanı sıra birbirlerinden de hadis öğrenmişlerdir. Hatta bazen tek bir hadisi öğrenebilmek için bunu bilen arkadaşlarının yaşadığı şehre yolculuk etmişlerdir.[9] Bu çabalar, zamanla farklı şehirlerde ilim halkalarının oluşmasına vesile olmuş; her şehirde ilim öğreten en meşhur sahabi isimleri kaydedilmiştir.[10]

Ezberin yanı sıra yazıyı iyi bilen bir kısım sahabi, Hz. Peygamber'den işittiklerini kaydetmişlerdir. Elli kadar sahabinin hadis yazdığı tespit edilmiştir.[11] Bunlar içerisinde en meşhurları Abdullah bin Amr bin As'ın *es-Sahifetüs-Sadıka* denilen metni ile Ebu Hüreyre'nin (ra) *es-Sahifetüs-Sahiha* adı verilen hadis nüshalarıdır. Abdullah bin Amr'ın bu metni, kaleme alındığı hâliyle günümüze ulaşmasa da içeriğindeki hadisler Ahmed bin Hanbel'in *el-Müsned* isimli eserinde yer almaktadır.[12] *es-Sahifetüs-Sahiha*'yı ise bizzat Ebu Hüreyre (ra) yazmamış, onun ezberden naklettiği hadisleri öğrencisi Hemmam bin Münebbih kaydetmiştir. Bu metin günümüze ulaşan ilk yazılı hadis metnidir.[13]

Sahabe Dönemi'nde Hadis Aktarımının Temel Özellikleri

Sözlü ve Yazılı Aktarım

Sahabe, hadisleri çoğunlukla ezberden sözlü olarak aktarmıştır. Bununla birlikte elli kadar sahabi öğrendiği hadisleri yazmıştır.

Takvaya Dayalı Hassasiyet

Sahabe, hadis nakli sırasında çok dikkatli ve titiz davranmış, Hz. Peygamber'e ait olmayan bir sözü ona nispet etmekten kaçınmıştır.

Doğrudan Kaynak

Sahabe, hadisleri bizzat Hz. Peygamber'den duyarak almıştır.

Toplu Sohbetler

Hz. Peygamber, hadisleri mescitte veya diğer ortamlarda yaptığı toplu sohbetlerde aktarmış, sahabe de bunları yaygınlaştırmıştır.

Grafik Bilgi 2.2
Sahabe Dönemi'nde hadis aktarımının temel özellikleri